

Could Prophet Mohammad (pbuh) Marry the Underage Ayesha?

توضیح:

ترجمه ای که ملاحظه میکنید، خلاصه ای از اهم مطالب مقاله ایست که پیشتر توسط اینجانب بزبان انگلیسی نوشته شده است:

دبیچه

شناخت از قرآن، اندیشه و رفتار و نحوه زندگانی رسول اکرم حضرت محمد (ص)، پیامبر بزرگ اسلام، مراجعه به عقل و فطرت الهی انسان و هر آنچه که یک مومن خدا شناس به آنها ایمان دارد - مومن به تعبیر و توصیفی که از وی در قرآن آمده - همه موجب میشوند که روایات مربوط به ازدواج پیامبر با عایشه را در سنین کودکی، شش یا نه سالگی، قاطعانه بزیر سوال برده و چنین باوری را بهیچ وجه پذیرا نباشیم. پیامبری که قدمی بر خلاف و یا مغایر قرآن برنداشته و تاریخ بدون تردید وی را همچون دیگر پیامبران الهی، رسولی واجد خلق و خویی عالی و انسانی بی بدیل در سیر تمدن بشری دانسته است.

پیامبر اکرم طبق تعریف قرآن، الگوی مومنین معرفی شده و لذا چنین کسی نمیتواند عمل و قدمی خلاف آموزه های قرآنی برداشته و یا حتی گفته ای مغایر با آن بر زبان رانده باشد.

با توجه باین حقیقت، اگر در جایی مغایراتی بین آنچه در مورد عملکرد ایشان روایت شده با آنچه در آیات الهی آمده، مشاهده شود، بی تردید باید به اصالت و صحت روایات مذکور شک کرد و دیگر بار باید چنین روایاتی را مورد مذاقه و بررسی قرار داد.

در این نوشتار سعی کرده ام ضمن نقل روایات مربوط به سن عایشه در هنگام ازدواج با حضرت محمد (ص)، ذکر مشخصات راوی و با مراجعه به آیاتی از قرآن که به نحوی باین موضوع مربوط میشوند، نظرگاه های موافق و مخالف با احادیث را مورد بررسی قرار دهم تا خواننده بتواند با مراجعه بآنها خود به قضاوت بنشیند. باشد که با اتخاذ چنین روشی، حقایق بیشتری از دل تاریخ نمایان شوند و باشد بتوانیم صادقانه و به لطف خداوند، قدم در راه شناخت حقایق برداشته و در طی دوران این بررسی، ضمن رعایت انصاف و اصول اسلامی، صداقت و حقیقت جویی خود را نیز حفظ کرده و سربلند بیرون آییم.

دکتر حمید میرزا آقاسی

ازدواج پیامبر اکرم اسلام (ص) با عایشه

آیا محمد (ص) میتواندست با عایشه نا بالغ - آنهم در اوان سنین کودکی اش که شش تا نه ساله نقل شده - ازدواج کند ؟

موضوع اتهام اینست که پیامبر اسلام در سن پنجاه و سه سالگی با عایشه شش ساله قرارداد ازدواج بسته است. اتهام دیگر اینست که قرارداد ازدواج تا سه سال مسکوت مانده و پس از سه سال، و تنها در نه سالگی عایشه، این ازدواج چهره واقعی بخود گرفته است.

در طی بررسی صحت و سقم ازدواج حضرت محمد (ص) با عایشه موضوع، متوجه این نکته بسیار مهم شدم که اصولاً اکثر قریب باتفاق احادیث مربوط به صغر سن عایشه در هنگام ازدواج با آنحضرت تنها منتسب به یک راوی بنام "هشام بن عروه" اند که ریشه این حدیث نیز تنها به اعتبار نقل قولی از پدر هشام توسط وی نقل شده است. پدر عایشه ابوبکر، یکی از نزدیکترین صحابه به رسول خدا بوده که پیامبر خدا وی را ابوبکر صدیق نامیده است.

منطق حکم میکند که چنین موضوع مهمی در صورت حقیقت داشتن، میبایست توسط روایان متعددی نقل شده باشد. اما نتیجه مطالعات من و تعداد معتناهی از صاحبانظران، فقها و دیگر متخصصین اسلامی، بیانگر این حقیقت است که بر خلاف نظر باورمندان به صغر سن عایشه بهنگام ازدواج با رسول خدا و با توجه به قاعده رایج در امر نقل حدیث، که اعتبار یک حدیث را به میزان اعتبار راوی حدیث و نیز متواتر بودن آن (نقل به دفعات از قول افراد مختلف) مرتبط میدانند، همانطور که گفته شد، اکثر قریب باتفاق چنین احادیثی تنها منتسب به یک راوی اند که از جنبه میزان اعتبار نیز، نامبرده در میان محدثین از اعتبار بالایی برخوردار نبوده است. مطابق نرم معمول، روایتی که کمتر از سه راوی دارد معتبر شناخته نمی شود، بخصوص که با منبع اصلی خود یعنی قرآن و سنت که عملکرد رسول خدا کاملاً بر آن مبناست، تطابق نداشته باشد.

بررسی و ارزیابی این موضوع نشان میدهد که پرسش ها و تردید های بسیاری در مورد صحت چنین رویدادی وجود دارد. نکته مهم و قابل توجه اینست که چنانچه به پذیریم ازدواج پیامبر با عایشه در سن نه سالگی عایشه رخ داده باشد، در این صورت عملکرد پیامبر بزرگ اسلام، با اصول بنیادی و آموزه های قرآنی در تضاد قرار خواهند گرفت. چنین اتهامی نه تنها با ساختار بنیادی قرآن و اسلام مغایرت دارد بلکه با توجه به توافق نامه ها و دیگر اصول منطقی و قطعی در اسلام، حتی کمترین احتمالی بر واقعیت داشتن آن نیز نمی رود.

نتیجه مطالعات دقیق و منطقی و آنالیز کلیه اطلاعات و مدارک و روایات تاریخی موجود و مورد نظر موافقین و مخالفین این امر بوضوح نشان میدهد که چنین ازدواجی نه تنها با ساختار های بنیادی و اصول اساسی قرآن مغایرت دارد بلکه با توجه به دیگر اصول شناخته شده و منطقی اسلامی و نیز گفتار و کردار پیامبر در طول حیات شان، کمترین امکانی در جهت باورکردن چنین اتهامی برای یک پژوهشگر صادق و بی نظرو آشنا با قرآن و اسلام، باقی نمی گذارد.

یکبار دیگر به صورت مساله می نگریم. اتهام اینست که پیامبر پنجاه و سه ساله اسلام با عایشه شش ساله قرارداد ازدواج بسته و بدون اینکه مفاد قرارداد ازدواج اجرا شوند، سه سال بعد، یعنی در نه سالگی عایشه این قرارداد عملاً شروع شده و از آن زمان به بعد، عایشه در زندگی پیامبر جایگاه یک همسر واقعی را پیدا کرده است.

ادعای باور مندان به ازدواج پیامبر با عایشه شش ساله:

این عده مدعی اند که در زمان حیات پیامبر اکرم، اصولاً فرهنگ ازدواج با دختران کم سن و سال در میان اعراب رایج بوده و چنین ازدواج هایی مورد قبول، محترم و قانونی بوده اند. آنها عنوان میکنند که چنانچه در نظر اعراب این ازدواج ها امری مرموز بودند، عاملین آن مورد سرزنش قرار میگرفتند.

این گروه مدعی اند که مخالفان صغرسن عایشه متوجه نیستند که تنها در دنیای مدرن کنونی و فرهنگ و ارزش های متحول شده جدید است که ازدواج با دختران نابالغ امری ناشایست جلوه میکند در حالی که در گذشته دور، این رویداد ها اموری عادی و پذیرفته شده محسوب می شده و لذا از این منظر، ازدواج پیامبر رویکردی نادرست و غیر عادی تلقی نمی شده است.

اما واقعیت اینست که مدارک و شواهد تاریخی موجود و مطالعات مربوطه، بهیچ وجه ادعای مزبور را تایید نمی کنند. لذا اثبات چنین ادعاهای بی پایه ای که حتی یک مورد قطعی و مشابه آن در تاریخ حیات پیامبر دیده نشده و مدعیان نیز نمونه هایی برایش ذکر نکرده اند، بعهده باورمندان به اینگونه نظرات است. مدعیانی که با پذیرش و ذکر این روایت دروغین، پیامبر بزرگ اسلام را متهم به چنین عمل کریمه و ناشایستی کرده اند. ذکر این نکته نیز لازم است که مواردی را هم که بعضی از مدعیان این نظریه بعنوان نمونه های ازدواج های مشابه بر شمرده اند، همگی از لحاظ اعتبار روایی بسیارست و مشکوک بوده اند. در اینجا به چند نمونه از روایات مورد بحث اشاره میشود:

- ازدواج ابو توفلوب بن حمدان با دختر سه ساله عز الولا بختیار
- روایت ازدواج خلیفه دوم با فاطمه دختر نه ساله حضرت علی
- هشام بن عروه، عامل اصلی روایت دروغین ازدواج پیامبر با عایشه در سن شش سالگی، نیز گفته شده با فاطمه بنت الموندیر در نه سالگی ازدواج کرده است
- این مدعیان همچنین می گویند عایشه در اوان کودکی و پیش از ازدواج با پیامبر قرار بوده به عقد جبیر بن تین در آید اما وقتی پیامی در مورد علاقه پیامبر به خلیفه اول، پدر عایشه، میرسد منصرف شده و رضایت خدا و رسول اش را بر این وصلت ارجح دانسته است

راویان دیگری که مورد مشابه روایت هشام را نقل کرده اند نیز همگی ساکن عراق بوده اند !

در بررسی روایات بیش از یازده نفر از محدثین "تایبی" که داستان ازدواج حضرت محمد (ص) با عایشه خردسال را از طریق نقل قولی منتسب به خود عایشه گزارش کرده اند، مشخص شد که صرفنظر از اکثر محدثین دیگر که آنها هم چنین احادیثی را صرفاً به نقل قول از عایشه عنوان کرده اند، منبع دیگر راویان نیز کسی جز خود عایشه نبوده است.

بسیار عجیب و سوال برانگیز است که چرا از میان اهل مدینه، جایی که هشام بن عروه هفتاد و یکسال اول عمرش را در آنجا گذرانده است، هیچکس، حتی شاگردان خودش، از جمله محدث نامداری همچون مالک ابن انس، نیز چنین مطلبی را تکرار و نقل ننموده اند ! هشام نیز تنها در سن هفتاد و دو سالگی و پس از آنکه از عراق به مدینه نقل مکان کرده و اقامت دایم در آنجا را بر گزیده، روایت خود مبنی بر ازدواج پیامبر با عایشه را، که طبق گفته وی، در آن هنگام دخترکی خردسال بوده، منتشر کرده است !

در واقع، هشام اولین محدثی است که سن عایشه در زمان ازدواج اش با رسول خدا را شش ساله عنوان کرده است.

علیرغم نظر اکثریت که اعتبار هیچیک از احادیث عروه در زمان اقامت طولانی اش در مدینه را پذیرا نشده اند، مخالفین نظریه مزبور بر این باور اند که چند روایت دیگر هم در همین مورد از عروه وجود دارد. با وجود عدم اطمینان قطعی به کلیه روایات مدنی عروه و بی اعتبار دانستن آنها توسط اکثریت، در اینجا به نام راویان مخالف و منابع مورد نظرشان نیز اشاره میکنم:

"الزهره" از قول عروه به استناد قولی از عایشه، و نیز "عبد الله بن دکوان" که هر دو از راویان اهل مدینه اند، "تابی یحیی اللخیم" به استناد "مسند"، "ابن سعد طبقات" و "سعد ابن ابراهیم" به استناد قولی از امام ابوقاسم بن محمد (یکی از هفت امام اهل مدینه) و باز هم به نقل قولی از عایشه.

در کتاب مشهور تهذیب التهذیب که پیرامون زندگی راویان سنت رسول خدا و اعتبار روایات هر یک نوشته شده، از قول یعقوب بن شیبیا گفته شده که همه روایات هشام بن عروه قابل پذیرش اند بجز روایانی که با استناد از مردم عراق نقل شده اند. باز در همان کتاب نقل شده که مالک بن انس (از شاگردان هشام که خود از محدثین مشهور است) نیز به احادیث هشام، مواردی که از قول عراقی ها نقل شده اند، معترض بوده است. در کتاب مشابه دیگری بنام میزان الاعتدال نیز آمده است که حافظه هشام بن عروه در دوران کهولت بشدت ضعیف شده و تحلیل رفته است! الذهبی هم در کتاب میزان الاعتدال متذکر شده که حافظه هشام در اواخر عمرش تحلیل رفته است. با اینحال، مخالفان نظریه فوق مدعی اند که تحلیل حافظه هشام تاثیر چندانی در کار او نداشته است.

نتیجه نهایی مطالعات و بررسی روایات مختلف نشان میدهند که سن واقعی عایشه بمیزان زیادی در روایات نبوی (1) نادرست گزارش شده است. با توجه وضعیت مدارک عمده موجود و بر اساس همه محاسبات، رویدادها و قراین، بنظر میرسد تنها در تعداد اندکی از روایات، سن عایشه در حد سن دخترکی خردسال گزارش شده، و نکته جالب اینست که امکان صحت همین چند روایت ضعیف و بسیاری اعتبار، با ا معان نظر به این حقیقت که هیچگونه تطابق منطقی و عملی با چارچوب احکام بنیادی قرآن نیز ندارند، کاملاً غیر محتمل می نمایند.

بر پایه پژوهش و آنالیز ارزیابی اعتبار مدارک و میزان ارزش های روایی مربوطه، چنین استنباط میشود که نه تنها این روایات روایاتی غیر معتبر داشته، و فاقد عوامل و معیار های لازم برای پذیرفته شدن بعنوان روایاتی تاریخی اند- و لذا اصالت آنها بشدت زیر سوال است- بلکه بر اساس داده های تاریخی دیگر، اصولاً داستان ازدواج عایشه با پیامبر در خردسالی داستانی کاملاً غیر محتمل و غیر واقعی بنظر میرسد. برای نمونه به نکات ذیل توجه نمایید:

- 1- طبق یک نظریه پذیرفته شده در بین عموم صاحب نظران، تولد عایشه حدود هشت سال پیش از هجرت روی داده است. ضمناً طبق روایتی دیگر از صحیح بخاری در کتاب التفسیر، از قول عایشه نقل شده که " وقتی سوره القمر (پنججاه و چهارمین سوره قرآن که 9 سال پیش از هجرت نازل گردیده و در آن به داستان شکافتن ماه اشاره شده)، من دختری جوان بودم". این روایت نشان میدهد که نه تنها عایشه پیش از نزول آیه مزبور متولد شده بلکه در واقع او در آن هنگام سن و سالی در حدود یک جاریه (دختر نوجوان) و نه سبیه (دختر بچه خردسال دو- سه ساله) را داشته است. بدیهی است که در صورت صحت این روایت، سن عایشه در هنگام ازدواج با پیامبر، کاملاً مغایر با روایت هشام، تلقی خواهد شد. مفسرین قرآن و عده دیگری از صاحب نظران بر این باور اند که شکافتن ماه، به فرمان حق و در پی تقاضای مردم از رسول اکرم، پنج سال قبل از هجرت پیامبر از مکه به مدینه روی داده است. بدین ترتیب، این مدعا که عایشه هفت یا هشت سال پیش از هجرت بدنیا آمده، میتواند مورد تایید قرار بگیرد.
- 2- طبق بسیاری از احادیث، عایشه در جنگ های احد و بدر، مسلمانان را همراهی کرده است، در حالی که به شهادت متون تاریخی و کتب احادیث، در این جنگ ها تنها جوانان بالاتر از پانزده سال سن اجازه شرکت داشته و حتی پسران زیر پانزده سال را نیز بخانه هایشان برگردانده اند. اینکه عایشه در این جنگ ها حضور داشته، خود بروشنی بیانگر این واقعیت است که وی نمی

توانسته در آن زمان نه یا ده ساله بوده باشد. از آنجا که مشارکت و حضور زنان در جبهه ها بمنظور یاری رسانی بوده، بدیهی است که این امر تنها شامل سنین خاصی می شده و افراد کم سن و سال را که میتوانسته حضورشان دست و پاگیر هم باشد، در بر نمی گرفته است. هشام بن عروه نیز خودحضور عایشه در این جنگ ها را نقل کرده، موضوعی که بوضوح نشان میدهد حتی پیش از آغاز این جنگ ها، عایشه حداقل پانزده سال داشته است!! مخالفین با نظرات فوق، طرفدار احادیثی هستند که مدعی است عایشه در جنگ بدر شرکت نداشته و فقط برای مشایعت رزمندگان و عزیمت آنها به جبهه حضور پیدا کرده است. آنها همچنین بر این باوراند که طبق گفته مسلم در کتاب صحیح بخاری، ممنوعیت سنی ذکر شده تنها مشمول رزمندگان در جبهه جنگ بوده، و دختران، پسران جوان و زنان غیر رزمنده را شامل نمی شده و طبق روایاتی کسانی در سنین کمتر، اعم از دختر و پسر، و تعدادی زن، از جمله عایشه و مادرش، دیده شده اند که به رساندن آذوقه و آب به رزمندگان مشغول بوده اند.

ملاحظه و ارزیابی موضوع مورد بحث، از نقطه نظر عقلانی، تردید های بسیاری را مطرح کرده و شخص را به تفکر در مورد عوامل و جریانات مشکوک طرح ازدواج مورد بحث وامیدارد. نتیجه عمده پذیرش روایات مذکور، در صورت پذیرفته شدن ازدواج پیامبر با عایشه در سن نه سالگی، در واقع چنان اعتبار بنیادین اولیه اسلام و آموزه های قرآنی بزیر سوال خواهد رفت که این امر، خود ضرورت ارزیابی دوباره ای از اسلام را موجب خواهد شد.